

**Oikeusministeriön lausuntopyyntö Oikeuslaitostyöryhmän alustavista toimenpide-ehdotuksista/
VN/34680/2022**

Eläketurvakeskus on lakisääteinen työeläkelaeissa tarkoitetun työeläketurvan toimeenpanon ja kehittämisen yhteiselin. Eläketurvakeskus keskittyy lausunnonsaan oikeuslaitostyöryhmän alatyöryhmän 3 toimenpide-ehdotuksiin (hallinto-oikeudelliset asiat ja erityistuomioistuinasiat), ja näiden ehdotusten osalta erityisesti vakuutusosoikeutta koskeviin ehdotuksiin. Alla Eläketurvakeskuksen näkemys lausuntopalvelussa esitettyihin kysymyksiin tältä osin.

Kommentit alatyöryhmän 3. Hallinto-oikeudelliset asiat ja erityistuomioistuinasiat ehdotuksista

Vakuutusosoikeus on toimeentuloturva-asioiden ylin erityistuomioistuin. Eläketurvakeskus korostaa, että toimeentuloturva-asioiden muutoksenhakujärjestelmä on pääosin kaksiportainen. Etuusia myöntävien laitosten ja yhtiöiden antamiin päätöksiin haetaan yleensä muutosta kyseessä olevia asioita käsittelevältä muutoksenhakulautakunnalta. Kehittämisen yhteydessä olisi siten hyvä tarkastella koko muutoksenhakuprosessia. Vakuutusosoikeudessa käsiteltävät asiat koskevat muun muassa henkilön oikeutta työeläkkeeseen, kansaneläkkeeseen, työttömyysetuuteen, palkkaturvaan, asumistukeen, opintotukeen yms.

Eläketurvakeskus pitää kannatettavana oikeuslaitostyöryhmän tavoitetta, että erityistuomioistuimien toimivallan sääntely ja rooli olisivat selkeitä ja johdonmukaisia. Muutoksenhaun laadun parantaminen selkeyttämällä valituksen vireilletulon edellytyksiä koskevaa lainsäädäntöä (esim. selkokieiset täydennyspyynnöt, tuomioistuimen aktiiviset prosessinjohtokeinot ja sähköinen asiointipalvelu) tukee myös Eläketurvakeskuksen mielestä selkeämpää ja nopeampaa muutoksenhakua. Kannatettavana pidetään myös toimenpide-ehdotusta, jonka mukaan arvioitaisiin, olisiko oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain 46 §:ssä säädettyä tehokkaampaa keinoa rajata uuden selvityksen esittämistä vakuutusosoikeudessa. Nykyisin valitusten käsittelyaika vakuutusosoikeudessa on varsin pitkä. Eläketurvakeskus pitää myös kannatettavana teknisen kehityksen mahdollistamista hallintotuomioistuimille ja niiden asiointipalvelujen parantamista (esim. tekoälypohjaisten sovellusten käyttöönotto osittain).

Myös tavoite laadukkaan ja joutuisan prosessin kehittämisestä on kannatettava. Ehdotuksen mukaan tätä tavoiteltaisiin kokoonpanosääntelyn uudistamisella. Vakuutusosoikeuden kokoonpanosääntelyn osalta oikeuslaitostyöryhmän ehdotuksissa viitataan vuonna 2021 tehtyyn korkeimman hallinto-

oikeuden lainsäädäntöaloitteeseen 19.5.2021 (H271/21). Lainsäädäntöaloitteessa todetaan myös, että viisijäsenistä kokoonpanoa koskevaan 6 §:ään kohdistuu ”muusta lainsäädännöstä johtuvia täsmennystarpeita, jotka vakuutus-oikeus on saattanut jo aiemmin oikeusministeriön tietoon.” Näitä täsmennystarpeita ei ehdotuksessa kuitenkaan ole avattu.

Muita huomioita työeläketurvan muutoksenhakuun liittyen

Eläketurvakeskus kiinnittää huomiota työeläkeasioiden muutoksenhakuprosessien osalta sekä vakuutus-oikeudessa että työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnassa esiin nousseisiin oikeudenkäyntikuluvaatimuksiin. Perinteisesti sosiaalivakuutuslalla muutoksenhakijalla ei ole ollut tarvetta oikeudenkäyntiavustajaan johtuen muutoksenhakulautakuntien ja vakuutus-oikeuden oma-aloitteisesta selvitysvelvollisuudesta eli ns. virallisperiaatteesta. Viime vuosina korkeat oikeudenkäyntikuluvaatimukset ovat kuitenkin yleistyneet myös työeläkevakuuttamista koskevissa valitusasioissa (esim. työeläkelakien soveltamisalaa koskevat asiat) ja niitä on myös määrätty ensi asteen toimijan maksettavaksi.

Oikeudenkäyntikulujen kasvu hallintoasioissa on huolestuttava kehityssuunta. Ongelmatonta ei myöskään ole, että oikeudenkäyntikuluaateita määrätään maksettavaksi sellaisille viranomaistyyppisille tahoille, joilla on lakiin perustuva velvollisuus päätöksen antamiseen (esim. Eläketurvakeskus). Eläketurvakeskus näkee lisäksi kasvavan riskin siinä, että suurien oikeudenkäyntikulujen korvausvelvollisuuksien välttämiseksi osapuolet jättäisivät hakematta muutosta työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnalta tai vakuutus-oikeudelta tilanteissa, joissa laintulkinnan selkeys sitä vaatisi.

Eläketurvakeskus

Karoliina Kiuru

Maijaliisa Takanen

Johtaja

Osastopäällikkö